

XXI.

O zlatokopných pracech u Vltavy JJZ. od Jilového.

Podává dr. Jindřich Lad. Barviř v Praze.

(Předloženo dne 30. dubna 1897.)

Pokračuje ve studiích svých o výskytu zlata v Čechách navštívil jsem dále kopec a dvůr „Zlatý kopec“ SV od Čakovic, kdežto jsou tmavošedé břidlice křemité resp. buližnickovité, podobné břidlicím Šáreckého údolí, ale není tam žádné stopy po zlatokopných pracech nějakých, a sotva kdy byl tam učiněn větší nález zlata, neboť v okolních lomech v týchže břidlicích založených zlato viditelné se nevy-skytuje.

Také jsem zašel do vsky Zlaté asi JZ od Úval poblíže vsi Škvorce. Vesnička tato stojí na typických břidlicích Přibramských, na týchže, na kterých i Libeř a Zlatníky, směru skoro SV-JZ (V 50° až 55° od S—Z 50° až 55° od J), jež částečně jsou pokryty hlinitým náplavem. Také zde neshledal jsem žádných zbytků nějaké zlatokopní práce, ani ryžoviska žádného, také žádné vyvěřelé horniny jsem nespatriil. Tudíž byl zde sotva kdy učiněn nějaký nález zlata, jenž by zasluhoval povšimnutí.

Byl jsem také žádostiv viděti místa sev. od Prahy, na kterých před několika lety odporoučel inženýr Theodor Procházka dobývati zlato, a jež vyhledal jsem si na katastrálních mapách. Jsou to u Větrušic západně pod vesnicí č. parc. 145/I. a č. 156; u Letek JZ od vesnice č. p. 349, pak u Dolních Chaber severně č. parc. 157/I. a č. p. 214, ale prohlédnuv místa u Větrušic a Letek ku Chabrům jsem již nešel, pokládaje dle geol. mapy okolí Pražského od KREJČÍHO a HELMHACKERA místo to petrograficky za analogické místům u Větrušic a Letek. Tuto pak nejsou žádné žíly zlatonosné, a všechny pokusy Procházkovy byly konány hlavně v rozvětraných tmavých břidlicích, Šáreckým břidlicím velmi podobných, u Větrušic

částečně i v rozvětraném porfyru. Břidlice obsahují místem něco pyritu, jenž činívá někde i slabé žilky na puklinách a vyplňuje malé dutiny, i není vyloučeno, že místem i stopa zlata může se vyskytnouti ve zvětralém kamení, ale, jak také již jiní seznali, na nějaký podnik nelze tu pomýšleti. Zvětráním nabývají železem bohatší vrstvy břidlic barvy červenavé nebo rezové.

Severně od Prahy až do této krajiny není nikde stopy po nějakém ryžovisku.

Na jih od Prahy hledal jsem zbytky někdejších ryží u potoka Břežanského nad Závistí, od nichžto by tuším mohlo pocházeti i jméno vsi Zlatnisky za Břežany, jmenované poprvé r. 1314, dříve nežli náleželo zlatnickému pořádku Pražskému,*) a sice tím způsobem, že snad někteří obyvatelé této vsi někdy před rokem 1314 na oněch ryžích pracovali. Ale po těch ryžích nezachovalo se již ani stopy. Že však vrch Hradiště celý jest prostoupen žilami zelenokamu diabasu podobného, jež údolím potoka Břežanského jsou proraženy, není nemožno, že hlavní část zlata oněch ryží pocházela z diabasovité horniny. A opravdu nalezl jsem na temeni západní části Hradiště proti Záběhlicům, v diabasovité hornině starou kopaninu, třeba málo rozlehlou, ježto by tuším mohla býti kopaninou po povrchních, snad i zlatonosných křemenných žilkách.

Poblíže vsi Psár severně (od Dolních Jirčan západně) vyhledal jsem kopaninu na mapách ve měřítku 1:25000 kreslených zvanou „v coukách“, a připadající do pokračování pruhu zlatonosných hornin Jílovských, ale nejsou zde již horniny Jílovského pruhu, nýbrž břidlice Příbramské a sotva byl tu kdy učiněn nanejvýše pokus hledati zlato.

Jižněji u Měchenic sev. od Davle jsou dosud nepovšimnuté zbytky povrchní zlatokopní práce nahoře ve stráni, hlavně nad severním krajem vesnice. Možná, že zlatonosnost místa toho pocházela z rozvětraného porfyru, jehož žíla něco jižněji dá se sledovati.

Nad Štěchovicí byly u Vltavy doposud známy v literatuře toliko zbytky ryží západně od Štěchovic v nejbližším sousedství tamních kutacích prací. Dodávám, že také v kolenovitém ohybu Vltavy JZ od Třepšína na levém břehu řeky při úpatí skalín ještě loni spatřil jsem sporé zbytky zlatokopné práce, snad na materiálu, z nedaleka od jihovýchodu pocházejícím. Dále byl Pošepnému znám

*) Sommer: Böhmen, Kauř. Kreis, 1844, pag. 156, 158.

zbytek zlatokopné práce JV pode vsí Třebenicemi, jejíž materiál pochází tuším také z nejbližšího okolí.

Nad sv. Janskými proudy u Vltavy dosud nebylo v literatuře nic podobného známo, i umínil jsem si krajinu tu navštívit a doufám, že učinil jsem nálezy aspoň vědecky povšimnutí hodné, jejichžto podrobné studium bude vhodné, ba i nutno spojití s podrobným studiem zlatonosného okrsku Jlovského.

První takovou kopaninu našel jsem východně ode vsi Přestavlky, druhou poblíže odtud na JV, sev. od dvorce „na Ždání“, třetí dvě u Královské, čtvrté dvě u Živohouště (jeden SSZ od Živohouště a jinou v Živohoušti samé), stopy pak páté kopaniny u Luhů blízko před ústím potoka Musíku do Vltavy.

Ad 1. Východně od Přestavlky jsou na levém břehu Vltavském dvě stavení, poznamenaná na mapě názvem „Vobor“. Do opravdy žikají stavením hořejším „u Nováků“, druhému po vodě „u Burianků“, a stavení naproti na pravém břehu „u Baborů“. Nad Buriankovými jsou zbytky značné kopaniny po zlatě ve stráni, přes 100 kopečkův a jamek, kopaných po zlatonosných křemenech v rozdrobených horninách, jež pocházejí nepochybně z nejbližšího okolí.

Ad 2. Na JV odtud za Novákovými následuje zářez malého potůčku, a hnedle za ním vyčnívá do výše severní výběžek Ždáňského vrchu. Říkají tu prý „na vinici“, ale výběžek jest porostlý lesem. V lese tomto jest veliký počet kopečků a dolčků, kopaných po zlatonosných křemenech a snad i po zlatě vůbec v rozdrobenině hornin okolních, částečně snad i v rozdrobenině hornin spodem tudy jdoucích. Horniny poslední jsou zelenošedé břidličnaté, fylitům podobné, místem jakoby stlačený celistvý porfyr, směru S 16° ku V—J 16° ku Z, úklonu skoro svislého. Na srázné stěně při Vltavě není viděti v nich žádné křemenné žíly, jen jedna tu asi byla, kde jest tesána trochu nad řekou starodávná krátká díra. Práce zdejší, soudě dle názvu „Vinice“ není asi starší nežli 14. století, a možná, že i obě stavení, „u Burianků“ a „u Nováků“ jsou původně usedlostmi někdejších zlatokopů. Udržela se však pověst, že někde poblíže Vinice bývala i „šmelcovna“. Že také tesaná díra jest původu starého, lze z toho souditi, že pamatuje ji vždy takovou zdejší 65-letý osadník Novák.

Teprve podrobné studium bude moci posouditi význam rozsáhlé práce zdejší, ježto pokračuje dolejší krajem následující stráně až ku Ždáneckému dvoru. V okolí dvora Ždáneckého uvidíme pak ná-

padně mnoho kopečků ve hlíně, ale většinou jsou to již kopečky vzniklé erosi, jaké vznikají i jinde na stránkách: na p. viděl jsem velmi typické při cestě mezi Záběhlicí a Báněmi, a podobné ukazoval mi také pan inženýr Ad. Veska nad břehy potůčku poblíže Krásné Hory, vznikající jenom erosi.

Prozatím připomínám, že do okolí zlatokopných míst „u Burianků“ a „na Vinici“ připadá pokračování zlatonosných hornin okrsku Jílovského.

Křemitý porfyr a provázející jej skvrnitý porfyr, ze kterého tlukou štěrky u Radlku nedaleko Jílového, pokračuje, jak jsem seznal, na ves Třebenice, máje tu směr břidličnatění opět SSV-JJZ (od S 11° .. 13° na V, od J 11° .. 13° na Z), úklon příkrý na JJV. Pokračování jeho míří odtud do východního okolí vsi Rabínu, ale šíří se na JZ od Třebenic, že památný sloup s orlem, postavený na počátku proudů sv. Janských, stojí na téže vyvěřelé žíle porfyrové proměnlivého vzhledu: pode sloupem jest zelenošedá hmota její afanitická, doleji však vyvinuta jako zelenavý křemitý porfyr s vyloučenými zřetelnými krystalky a zrny modravého křemene, 1 až 5 mm velikými, někde až na 1 cm dlouhými. Zelenošedý porfyr ten sahá až asi k ústí potůčku od Záhorského Slapského dvora přitékajícího. Tu pak vyskytuje se podobná hornina se vtroušeným porfyrickým amfibolem, a jest neshodno rozhodnouti na první pohled, zdali má býti považována ještě za pokračování porfyru, či za krajní facies brzo následující žuly, kterážto žula ostatně na kraji svém má zde tvářnost velmi proměnlivou, tvoříc brzo syenitickou brzo dioritickou facies. Pro všeobecný rozhled můžeme položití rozhraní mezi žulou a porfyrem zhruba asi na ústí onoho potůčku ode Slap do Vltavy se vlévajícího.

Něco málo hořeji proti proudu na pravém břehu Vltavském, asi co jsou písmena AU slova MOLDAU mapy gener. štábu, zhotovené ve měřítku 1 : 75000, prokukují drobně kyzonosné křemence, podobné snad oněm, jež v severním okolí vsi Luk (u Jílového) skýtají zvětráním růžově zbarvené horniny, v nichžto místem byly také poblíže Luk nalezeny svrchem drobnou žilky křemenné se zlatem, jistě pak jsou analogické některým kyzonosným vrstvám z okolí Vobosu a značně podobny kyzonosné hornině ze Živohouště.

Proti zlatonosné kopanině „u Burianků“ a „na Vinici“ vystupují na pravém břehu Vltavském a míří do okrsku celé kopaniny vrstvy podobných drobně kyzonosných hornin, i jest pravděpodobno, že z vrstev těch mohlo by pocházeti zlato v kopanině získané. Nemohu arci podati dosud dalších podrobností, ale myslím, že opět objeví se

nový doklad správnosti stanoviska petrograficko-geologického, se kterého snažím se luštití způsob výskytu a původ zlata na některých místech v Čechách. Pokud jsem dosud zde shlédl, horniny tyto opět nemají křemenných žil v sobě na holých svislých stěnách, ani neosazují tu zlata zvětravše, nýbrž všecky zvětraniny spláchnou se brzo pryč. Ale na povlovném svahu a uvnitř hornin samých mohly se tušit, tvořiti ledakdes žilky křemenné v puklinách, do nichžto skoncentrovalo se zlato z nejbližšího okolí, a mimo to produkty zvětrání vůbec mohly spíše na stráni takové zůstávati, a zejména zlato z rozvětranin vyloučené usazovalo se zde

K tomu dovoluji si ještě částečně znovu podotknouti, že materiál zlatonosných kopanin ad 1, 2, 3, 4 a pak veliké ryžovnické kopaniny nad Vobosem proti proudu Vltavy na pravém břehu (asi jižně od Čelína) nepochází z daleka, nýbrž vždy z nejbližšího okolí, což pokládám za důležitý výsledek svého zkoumání, a úsudek ten platiti může i o mnohých ryžoviskách našich vůbec, jak zmínil jsem se již podobně v lonském pojednání svém v tomto Věstníku.

Do okrsku míst ad 2. jmenovaných mříí tedy zlatonosné horniny Jílovského okolí. Jest tu získán bod, k němuž pomocí mapy bude lze při zkoumání snadno se dostat, kdežto jinak jest ve krajině roklinaté a kopcovité, a svrchem pak ponejvíce hlínou pokryté orientace velmi obtížná. Zároveň jest tu podán nezvratný důkaz o zlatonosnosti pruhu toho i v těchto končinách. Studium poměrů zdejších přispěje také podstatně ku vysvětlení poměrů Jílovských.

Jak dále odtud pokračují zlatonosné horniny k Vobosu, nemohl jsem dosud vyšetřiti; možná však, že pokračují nejprve do okolí Živohouště, a odtud schodovitě tlačeny jsou žulou postupně až ku Vobosu, za nímžto mříí kyzonosné vrstvy jejich právě do znamenité zlatonosné kopaniny tamnější svrchu již řečené. Pozoruhodno jest, že ve příkrých stráních z hornin těchto složených nevyskytují se ani tu žádné zřetelně zlatonosné žíly, a kopanina zlatonosná sama že jest založena v rozvětranině hornin těch na povlovném svahu. Dodávám jen ještě, že JV od Vobosu v SZ svahu kopce Drbákova nalezl jsem i horninu velmi tuhému „zelenokamu“ ze Studeného (u Jílového) analogickou.

Ad 3. U Královské jest dvojitá kopanina po zlatě: jedna při východním konci osady, pokračující odtud na JJZ, jejížto materiál pochází snad hlavní částí s vyšiny na východ vedle jdoucí, — a druhá kopanina jest na západním konci osady, tu pak jde značná kopanina

hlavně po zvětralém zbrídlíčnatěném křemenitém porfyru a kopáno jest až do pevné horniny samé. Břidličnatění porfyru tohoto má opět směr SSV-JJZ (od S 21° ku V, od J 21° k Z). Doleji k Vltavě šfří se kopanina ta po zvětralém povrchu porfyrovém a po nánosu zvětraných hornin nejbližšího okolí zdejšího. Na severní straně Královské jest sice také povlovný svah, ale není tu žádných zbytků práce zlatokopné, zajisté tu málo co našli nebo nic. I jest toto poslední faktum dalším dokladem pro úsudek, že zlato kopanin nejspíše právě z nejbližšího okolí může pocházeti. Snad pak také Královská byla kdysi založena od zlatokopů a sice dle názvu asi od zlatokopů Čechů za panování některého českého krále nejspíše před 15. stoletím.

Ad 4. Za Královskou proti toku Vltavy nemáme u řeky žádných sledů zlatonosných kopanin, i zdá se, že zlatonosné horniny pokračují za pravým břehem Vltavským. Až teprve na SV svahu Kočičího vrchu při potůčku jsou zbytky zlatokopné práce, částečně již přivaly mnoho rozbrázděné. V Živohousti pak samé jest pod kostelem příkrá stráň na levém břehu Vltavy, ve které vyčnívají břidličnaté kyzonosné vrstvy beze všech žil a beze všech makroskopických sledů zlata — a na protějším břehu na pokračování těchto vrstev jest povlownější svah, a na něm kopanina po zlatě, patrně v rozvětraných těchtož horninách zdělaná! Směr vrstev jest SSV-JJZ: od S 16° .. 21° ku V, od J 16° .. 21° ku Z, úklon příkrý na JV.

Ad 5. Na str. 27. obsáhlého a záslužného díla svého o výskytu zlata v Čechách POŠEPNÝ zaznamenal německou zprávu z r. 1699, jižto překládám česky: „přicházíme-li ze Křepenic do Luk“ (k?) že tam jsou značné zbytky starého díla. POŠEPNÝ sotva dobře lokalizuje místo zde míněné ku Křepenicům a dodává tuším mylně, že jména Luka se nyní již neužívá. Myslím, že jsou tu míněna stavení Luhy na potůčku Musíku na konci údolí Luhy zvaného, blízko před ústím potoku toho do Vltavy, kdežto sem shledal zbytky práce vypírací — nepochybuji, že na materiálu zlatonosném, — a doptal jsem se i na kopané jámy poblíže, avšak nenadálá velká nepohoda překazila prozatím další zkoumání. — Na konec připomínám ještě, že u potůčku toho není jinde žádných ryžovníckých prací, ani u potoku Mastníku na jih od Sedlčan. Na „Stříbrném vrchu“ poblíže Křepenic zdá se býti tu a tam hledáno po křemeni, avšak díla většího nikde není.